

NOVI PRISTOPNIKI V KMETIJSTVO: UPORABA IN UČINKI REZULTATOV PROJEKTA NEWBIE

Raziskovalci in praktiki širom držav EU že dalj časa opažamo skromno izmenjavo znanja (med univerzami in različnimi ciljnimi skupinami), šibko inovativnost ter pomanjkljivo sodelovanje med različnimi deležniki in akterji na podeželju. Zato je programsko obdobje 2014–2020 na ravni Evropske unije v več programih (npr. Obzorje 2020, Program razvoja podeželja, Erasmus Knowledge Alliance, Interreg itd.) in preko razpisanih tem naslavljal navedena vsebinska težišča.

Sodelavci Oddelka za geografijo FF UL smo se preko fokusne skupine, ki jo je odlično organiziralo Evropsko partnerstvo za inovacije (pri DG-AGRI) v letu 2015, povezali z več raziskovalnimi ustanovami in deležniki na podeželju iz različnih evropskih držav. Ugotovili smo, da se kmetijski sektor sooča s prepočasno revitalizacijo znotraj družinskih kmetij, hkrati pa se pojavljajo raznovrstni akterji, ki bi radi kmetovali, a se morajo pogosto soočiti z zelo zahtevnimi ovirami.

V letu 2018 je konzorciju desetih partnerjev iz devetih držav (Irska, Združeno kraljestvo, Bolgarija, Nizozemska, Portugalska, Belgija, Nemčija, Francija, Slovenija) uspelo na razpisu Obzorje 2020 s projektno prijavo *NEWBIE: New Entrant netWork: Business models for Innovation, entrepreneurship and resilience in European agriculture* pridobiti 2 milijona EUR sredstev (za tematske mreže; št. pogodbe: 772835). O štiriletnem projektu smo vas uvodoma že informirali v reviji Dela (Dela 50, 2019, str. 153–156), ker pa se je projekt 31. 12. 2021 zaključil, želimo predstaviti glavne projektne rezultate.

V projektu NEWBIE smo preučevali nove pristopnike v kmetijstvo: mednje prištevamo novince (vsakdo, ki se povsem na novo vključi v kmetijsko dejavnost) in naslednike (se vključi v obstoječo kmetijo in vpelje nov poslovni model). Novi pristopniki so različnih starosti, z raznolikimi izkušnjami v kmetijstvu in z raznovrstnim dostopom do virov. Dejstvo je, da se novi pristopniki soočajo s številnimi in različnimi ovirami, kot so: dostop do kmetijske zemlje, dostop do kapitala, dostop do pravih informacij, dostop do trgov ipd. Pri novih pristopnikih nas je zanimalo dvoje: njihov vstopni (načini vstopanja v kmetijstvo) in poslovni model (njegov razvoj in širjenje), saj običajno v kmetijski sektor prinašajo nove veščine, znanja in mreže ter prispevajo k širjenju inovacij.

Rdeča nit celotnega projekta je »pristop NEWBIE«, ki je vodil k sooblikovanju podpornega okolja za nove pristopnike v kmetijstvo in je vključeval:

1. prepoznavanje novih pristopnikov na terenu: posneli smo 90 kratkih videozgodb, ki predstavljajo njihove vstopne in poslovne modele (povezava: www.youtube.com/channel/UCLMxm12dGFJuNdYtYzrWNeg/videos, do sedaj imajo več kot 60.000 ogledov); pri tem prevladujejo modeli, ki so močno vpeti v lokalno okolje in družbo (naslavljanje proizvodnih in tržnih vrzeli, ekološko kmetijstvo, kratke oskrbne verige, neposredna prodaja, diverzifikacija na kmetiji – pedagoške kmetije, socialno varstvo na kmetijah, rekreacija in turizem, CSA – angl. *Community supported agriculture* ipd.);
2. oblikovanje in vključevanje v mreže, ki novim pristopnikom nudijo podporo: v sklopu projekta smo zasnovali Mrežo NEWBIE, v kateri sodelujejo novi pristopniki, obstoječi in bodoči kmetje, kmetijski svetovalci, učitelji, raziskovalci, odločevalci in snovalci politik itd. (ima več kot 700 članov); obenem pa smo tudi evidentirali mreže, v katere so vključeni novi pristopniki v posameznih državah partnericah (npr. povezovanje francoskih novincev v mrežo podeželskih inkubatorjev);
3. mednarodno zbiranje podatkov o novih pristopnikih: s poglobljenimi intervjuji smo pridobili mednarodno primerljive podatke novih pristopnikov iz različnih kmetijskih panog, zlasti o tem, kako se sami, s partnerji oziroma družino lotevajo poslovnih modelov in najrazličnejših ovir (90 intervjujev);
4. zasnovano nagrade NEWBIE, s katero se je povečala prepoznavnost novih pristopnikov v družbi: 27 NEWBIE nagrajencev je v devetih državah potrdilo, da so novi pristopniki vrecel inovacij, ki pomembno (tako z gospodarskega kot širšega družbenega vidika) vpliva na širjenje informacij in širšo promocijo kmetijskega sektorja kot zanimivega za zaposlovanje;
5. pripravo orodij (angl. *toolkitov*), ki so namenjena tako novim pristopnikom kot tudi odločevalcem in snovalcem politik: sodelavci projekta NEWBIE smo izdelali 11 orodij, ki pomagajo novim pristopnikom in njihovemu podpornemu okolju pri premagovanju ovir (kako priti do informacij, financ, kako vzpostaviti in razviti poslovni model, vključitev v podeželski inkubator, dostop do kmetijskih zemljišč, kako sprejeti odločitev, da boš postal/a kmet/ica, odločitev za diverzifikacijo na kmetiji, kako tržiti, vključitev v mreže – npr. pobuda km0 itd.).

Ključnega pomena pri tematskih mrežah pa je, na kakšen način prihaja do izmenjave znanja in v tem pogledu je projekt NEWBIE s svojim delovanjem spretno povezoval lokalne, regionalne, državne in mednarodne izkušnje novih pristopnikov v kmetijstvo, in sicer:

- z organizacijo osmih nacionalnih diskusijskih krožkov v vsaki partnerski državi, ki so zainteresirani javnosti (mladi prevzemniki, novinci, obstoječi kmetje, študenti različnih smeri, kmetijski svetovalci, samostojni podjetniki, odločevalci, učitelji in raziskovalci itd.) predstavili, na kakšen način se je možno lotiti premagovanja ovir

Pristop NEWBIE.

Vir infografike: Freepik, Projekt NEWBIE, 2021.

za nove pristopnike; v Sloveniji smo tako posebno pozornost namenili dostopu do kmetijskih zemljišč, financ, znanja in informacij ter trga; v okviru celotnega projekta je bilo organiziranih več kot 100 nacionalnih diskusijskih krožkov z več kot 5000 udeleženci;

- z oblikovanjem nacionalne usmerjevalne skupine v vsaki državi članici: v Sloveniji je bila sestavljena iz desetih članov (osem različnih ustanov in predstavnik novih pristopnikov), ki je predlagala, katere tematike in govorce/ke je smiselno vključiti v nacionalne diskusijske krožke, ocenjevala kandidate/ke za nagrado NEWBIE, skrbelo za promocijo projekta v njihovem delovnem in širšem okolju ter spremljalo projektne aktivnosti in rezultate;
- z bilateralno (ali multilateralno) izmenjavo med državami partnericami: projektni partnerji, ki so razvili zanimive rešitve za premagovanje ovir (npr. podeželski inkubatorji v Franciji, prenos kmetije na Irskem, različni načini dostopanja do kmetijskih zemljišč na Nizozemskem, okrepljeno tržno pozicioniranje novih pristopnikov v lokalnem okolju na Portugalskem ipd.), so le-te predstavili gostom (novi pristopniki, kmetijski svetovalci, odločevalci, raziskovalci, NEWBIE nagrajenci itd.) iz partnerskih držav sklopu enotedenskega obiska;
- s ciljno naravnano promocijo NEWBIE nagrajencev (npr. na sejnih, strokovnih dogodkih, podeželskem parlamentu itd.), ki so prejeli praktično finančno nagrado, katero so lahko uporabili ali za snemanje samopromocijskega videa ali za izobraževanje v sklopu projekta NEWBIE ali za udeležbo na izobraževanju in usposabljanju po svoji izbiri;

- z zasnovo t. i. transnacionalne dinamične učne agende, v sklopu katere je prišlo do redne in aktivne izmenjave izkušenj, znanj in informacij med državami partnericami, ki imajo že razvite določene rešitve za nove pristopnike, in tistimi, ki še iščejo primerne rešitve za nove pristopnike v svojem okolju;
- z organizacijo dveh odmevnih mednarodnih konferenc s tematiko novih pristopnikov, in sicer v Ljubljani (februar 2020, 120 udeležencev) in Montpellierju (oktober 2021, 80 udeležencev v živo, 40 udeležencev je dogodku prisostvovalo na daljavo);
- z izdelavo prosto dostopnih pedagoških gradiv (v angleškem jeziku, besedilo v Word in PPT formatu ter z glasovno podlago), ki so primerna tako za delo kmetijskih svetovalcev kot tudi za poučevanje dijakov in študentov ter naslavlja štiri ključne tematike, ki so jih kot nujno potrebne izpostavili novi pristopniki in so se pokazale kot manjkajoče pri analizi obstoječega kmetijskega izobraževanja na srednjih, višjih in visokih šolah v državah partnericah (podjetništvo, tehnološke in družbene inovacije, proizvodne in tržne vrzeli, veščine novih pristopnikov: diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti na kmetiji);
- s pripravo priporočil za odločevalce na lokalni, regionalni, državni in evropski ravni ter za finančni sektor; izdelali smo tudi izjemno zanimivo ter obsežno zbirko 120 kratkih zapisov (angl. *practice abstracts*), ki na zgoščen način prikazujejo rešitev, ki jo je novi pristopnik ali njegovo podporno okolje preskusil/o, ko je reševal/o določeno oviro; objavljeni so tudi na spletni strani EIP DG Agri.

Terenski del mednarodne konference v Montpellierju, ki je bila oktobra 2021 (foto: B. Lampič).

Kaj je prinesel projekt NEWBIE slovenskim novim pristopnikom v kmetijstvo? Med ukrepi Programa razvoja podeželja je precej sredstev in besed namenjenih mladim prevzemnikom, v javnosti je zelo odmevna nagrada Inovativni mladi kmet. O popolnih novincih v kmetijstvo pa pred projektom NEWBIE v Sloveniji ni bilo govora, čeprav so se obdobjno (običajno v času večjih gospodarskih kriz) pojavljali. S tematskimi razpravami in predvsem z opozarjanjem na ovire, na katere trčijo tako novinci kot nasledniki, smo spodbudili tako razpravo, pa tudi iskanje rešitev – npr. kako bi tisti, ki bi želeli obdelovati kmetijska zemljišča in imajo dober poslovni načrt, lahko prišli do kmetijskih zemljišč; kako si novi pristopniki iščejo, oblikujejo in razvijajo tržišče; katera znanja in informacije bi novi pristopniki v kmetijstvo nujno potrebovali itd. Tako smo v Sloveniji izdelali pregledovalnik opuščenih kmetijskih zemljišč, ki je bil kot orodje predstavljen odločevalcu (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano). Z izborom treh NEWBIE nagrajencev (Kmetija Zlate misli – družina Turinek, Kmetija pr' Ropet – Domen Virant in Kmetija pr' Andreco – Tilen Soklič) smo pomembno posegli tudi v medijski prostor in omogočili nagrajencem večjo prepoznavnost ter s financiranjem izobraževanja ali bilateralnih obiskov predvsem pridobivanje novih informacij. Zelo smo zadovoljni tudi z razpravami v nacionalnih diskusijskih krožkih in angažiranim delom članov slovenske usmerjevalne skupine. V času priprave Strateškega načrta skupne kmetijske politike za obdobje 2023–2027 smo z oblikovalci politike pripravili tudi predlog posebnega ukrepa za nove pristopnike, ki bi bili lahko starejši tudi od 40 let. Žal ta ukrep ni bil vključen v zaključno verzijo dokumenta, čeprav so bili novi pristopniki prepoznani kot pomembna skupina na ravni EU (*Farmers of the Future*, junij 2019) in vključeni v slovenski Akcijski načrt za ekološko kmetijstvo. Predvsem pa smo veseli, da so se vzpostavile številne nove povezave med samimi novimi pristopniki, razvile so se tudi že ideje za poslovno sodelovanje, da so se povezali različni deležniki in akterji, ki sestavljajo podporno okolje novih pristopnikov. Oddelek za geografijo FF UL bo z raziskovanjem novincev nadaljeval tudi v prihodnje, in sicer v sklopu doktorske disertacije in bilateralnega raziskovalnega projekta z Belgijo. Veseli nas tudi, da je Univerza v Ljubljani prepoznala tematiko kot pomembno in so bila zato projektu dodeljena tudi sredstva Razvojnega sklada UL. Mednarodno odmevnost pa je dosegla tudi prva konferenca o novih pristopnikih (*New entrants and their environments for dialogues*) v Ljubljani, za katero je organizacijska ekipa prejela priznanje »Kongresni ambasador Slovenije za leto 2021«.

Podrobnejši zapis o aktivnostih, rezultatih in nadaljevanju naših aktivnosti, povezanih z novimi pristopniki v kmetijstvo, si lahko preberete na spletni strani projekta NEWBIE: www.newbie-academy.eu.

Irma Potočnik Slavič, Barbara Lampič in Sara Mikolič